

Priloga: PROGRAM JAVNE SLUŽBE NALOG RASTLINSKE GENSKE BANKE**1. NAMEN JAVNE SLUŽBE NALOG RASTLINSKE GENSKE BANKE**

Namen javne službe nalog rastlinske genske banke je izvajanje dolgoročnega ohranjanja rastlinskih genskih virov (v nadaljnjem besedilu: RGV) in zagotavljanje njihove trajnostne uporabe na strokoven, enovit in učinkovit način.

RGV so pomembni z okoljskega in ekonomskega stališča ter so dragocene naravne in kulturne dediščine, vendar je njihov obstoj ogrožen. Opaziti je vedno več zmanjševanja RGV (genska erozija) tako na svetovni kot na državni ravni. RGV so podlaga za rastlinsko pridelavo in imajo pglavitno vlogo pri zagotavljanju prehranske varnosti sedanjim in prihodnjim rodovom. RGV so osnovni vir raznolikosti in raznovrstnosti za izboljševanje gojenih rastlin s pomočjo selekcije, klasičnega ali biotehnološkega žlahtnjenja in so bistvenega pomena za prilagajanje nepredvidljivim spremembam v okolju in za prihodnje potrebe človeštva. Pomembni so tudi za raziskave, za mednarodno povezovanje Republike Slovenije in vključitev slovenskih RGV v svetovno zakladnico genske raznovrstnosti.

2. PREDNOSTNE USMERITVE JAVNE SLUŽBE

Za ohranjanje biotske raznovrstnosti v kmetijstvu je prednostna usmeritev na področju javne službe kontinuirano izvajanje naslednjih nalog:

1. zbiranje, evidentiranje in ohranjanje avtohtonega genskega materiala;
2. razmnoževanje in zagotavljanje trajnostne rabe RGV;
3. opisovanje in vrednotenje akcesij po mednarodnih deskriptorjih oziroma v skladu s priročnikom javne službe.

2.1 PREDNOSTNE NALOGE

Naloge javne službe se izvajajo za naslednje zbirke RGV:

- zbirke RGV, ki se hranijo v obliki semena *ex situ*: krmne rastline, žita, vrtnine ter zdravilne in aromatične rastline;
- zbirke RGV, ki se hranijo v obliki kolekcijskega nasada *in vivo* – *ex situ*: sadne rastline, hmelj, jagodičje, vinska trta ter zdravilne in aromatične rastline in
- zbirke RGV, ki se hranijo oziroma lahko hranijo v pogojih *in vitro*: krompir, vrtnine, hmelj, vinska trta, zdravilne in aromatične rastline ter drugo.

2.1.1 Zbiranje, evidentiranje in ohranjanje avtohtonega genskega materiala ex situ**Cilji:**

- poenoteno upravljanje zbirk RGV po mednarodnih standardih;
- urejene osnovne zbirke RGV in zagotovljeno dolgotrajno hranjenje RGV;
- optimizirano hranjenje in sistem za izmenjavo RGV;
- vzpostavljen sistem hranjenja varnostnih dvojnikov najpomembnejših akcesij za vse zbirke (za vrste, ki se ohranjajo v obliki semen, v kolekcijskih nasadih ali *in vitro*) in
- izpopolnjene *ex situ* zbirke z dodatnimi akcesijami.

Metode:

Semenski material RGV za hranjenje je pripravljen po mednarodnih standardih in se hrani srednjeročno v hladilnikih ali posebnih prostorih z nadzorovano temperaturo (4 °C) in dolgoročno v zamrzovalnikih ali zamrzovalnih komorah (-20 °C) v različni embalaži (plastične in aluminijaste vrečke, stekleni kozarci).

Zbirke sadnih rastlin, hmelja, vinske trte in nekaterih vrst jagodičja ohranjamo *in vivo* v kolekcijskih nasadih. Zbirko krompirja ohranjamo v *in vitro* pogojih.

Naloge se izvajajo po mednarodno priznanih postopkih, ki so v skladu s standardi Organizacije združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (angl. Food and Agricultural Organization of the United Nations (v nadaljnjem besedilu: FAO) na področju RGV in z metodami Evropskega kooperativnega

programa za RGV (angl. European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources; v nadaljnjem besedilu: ECPGR):

- standardi (FAO) za genske banke (<http://www.fao.org/agriculture/crops/thematic-sitemap/theme/seeds-pgr/gbs/en/>) in praktična navodila za njihovo uporabo (<https://www.fao.org/sustainable-development-goals-helpdesk/champion/article-detail/practical-guide-for-the-application-of-the-genebank-standards-for-plant-genetic-resources-for-food-and-agriculture/en/>);
- metodami ECPGR (<http://www.ecpgr.cgiar.org/>) in
- drugimi metodami.

Izvajalec javne službe mora zagotoviti, da se postopki iz prejšnjega odstavka izvajajo v skladu s priročnikom javne službe, ki je na voljo vsem strokovnim in tehničnim sodelavcem javne službe na vseh lokacijah javne službe in se redno posodablja

Za vsako akcesijo, ki je vključena v zbirke RGV, se podatki zbirajo pri skrbniku posamezne zbirke.

Ministrstvo vodi osvežen seznam vseh akcesij rastlinske genske banke z najmanj osnovnimi podatki o akcesijah, ki so dostopni na spletnih straneh ministrstva in izvajalcev javne službe.

Podrobnejše naloge:

1. oblikovanje in vzdrževanje osnovne oziroma delovne zbirke RGV;
2. poenotenje in izboljšanje postopkov hranjenja za posamezne skupine rastlin in tip zbirke (seme, kolekcijski nasad in drugo) ter vzpostavitev dolgoročnega hranjenja vseh zbirk, ki se ohranjajo v obliki semen;
3. vzdrževanje vzorcev lokalnih sort, ki so bile izbrisane iz sortne liste in vzorcev semenskega materiala ohranjalnih sort ob njihovem vpisu v sortno listo;
4. mednarodno sodelovanje pri ohranjanju RGV;
5. sodelovanje z botaničnimi vrtovi, upravljavci zavarovanih območij narave in nevladnimi organizacijami ter
6. pridobivanje novih vzorcev pri vrstah, pri katerih je to mogoče in potrebno za izpolnitev zbirk.

Kazalniki za doseganje ciljev:

- število akcesij v posameznih zbirkah RGV;
- število akcesij, za katere je zagotovljeno dolgoročno hranjenje;
- število vzorcev lokalnih sort, ki so bile izbrisane iz sortne liste in vzorcev semenskega materiala ohranjalnih sort ob njihovem vpisu v sortno listo in
- število izmenjanih RGV.

2.1.2 Razmnoževanje in zagotavljanje trajnostne rabe RGV

Cilji:

- zagotavljanje dolgoročne ohranitve akcesij v zbirkah rastlinske genske banke;
- zagotavljanje ustreznih količin vzorcev akcesij za izmenjavo v večstranskem sistemu za izmenjavo RGV in
- vzpostavitev ohranjanja in upravljanja RGV na kmetijah.

Metode:

Kuratorji morajo zagotoviti, da se razmnoževanje akcesij izvaja v skladu s priročnikom javne službe, ki je na voljo vsem strokovnim in tehničnim delavcem javne službe na vseh lokacijah javne službe in se redno periodično posodablja.

Podrobnejša naloga:

- letno razmnoževanje akcesij po prednostnih nalogah v letnih programih dela za ohranjanje akcesij in izmenjavo.

Kazalniki za doseganje ciljev:

- število razmnoženih akcesij v letu;
- število akcesij, pri katerih so zagotovljene ustrezne količine vzorcev akcesij za izmenjavo v večstranskem sistemu za izmenjavo RGV;
- število akcesij iz zbirk Republike Slovenije, ki so na voljo v večstranskem sistemu za izmenjavo RGV in
- število izmenjanih akcesij z Standard Material Transfer Agreement; v nadaljnjem besedilu: SMTA).

2.1.3 Opisovanje in vrednotenje akcesij iz zbirk RGV po mednarodnih deskriptorjih**Cilji:**

- nadaljevanje evidentiranja akcesij za nadaljnje opisovanje in vrednotenje in preizkušanje vrednosti za pridelavo in uporabo za žlahtnjenje, raziskave in neposredno uporabo na kmetijah;
- ponoven vpis izbranih opuščenih, nekoč registriranih sort v sortno listo glede na rezultate vrednotenj;
- urejen dostop do rezultatov opisovanj in vrednotenj za žlahtnitelje in raziskovalce.

Metode:

Kuratorji morajo zagotoviti, da se opisovanje in vrednotenje akcesij izvajata v skladu s priročnikom javne službe, ki je na voljo vsem strokovnim in tehničnim delavcem javne službe na vseh lokacijah javne službe in se redno periodično posodablja.

Podrobnejše naloge:

- izvajati opise in vrednotenja akcesij;
- pripraviti sezname akcesij iz zbirk RGV za nadaljnje opisovanje in vrednotenje;
- spodbujati vnovični vpisi opuščenih lokalnih sort v sortno listo v obliki ohranjevalnih sort za potrebe tržnega razmnoževanja semenskega materiala, kadar je to ustrezno, in
- zagotavljati dostopnost rezultatov opisovanj in vrednoten žlahtniteljem in raziskovalcem.

Kazalniki za doseganje ciljev:

- število in obseg opisanih in ovrednotenih akcesij RGV;
- število akcesij za nadaljnje opisovanje in vrednotenje;
- opisi in vrednotenja akcesij, vpisani v seznam vseh akcesij rastlinske genske banke aplikacija rastlinske genske banke (v nadaljnjem besedilu: aplikacija RGB) in
- število novih vpisov opuščenih lokalnih sort v sortno listo.

2.2. PODROBNEJŠE PODPORNE NALOGE

Pri izvajanju svojih nalog javna služba skrbi tudi za izvedbo naslednjih podpornih nalog:

1. administrativno-tehnične naloge v povezavi z evidentiranjem in upravljanjem RGV;
2. strokovno-tehnična koordinacija, izobraževanje, usposabljanje in ozaveščanje javnosti;
3. sodelovanje z mednarodnimi organizacijami in omrežji na področju RGV.

2.2.1 Administrativno-tehnične naloge v povezavi z evidentiranjem in upravljanjem RGV**Cilji:**

- delujoča aplikacija RGB z urejenim javnim dostopom do podatkov;
- urejena Zbirka podatkov RGB z osnovnimi podatki o vseh RGV v rastlinski genski banki;
- urejena redna izmenjava podatkov z mednarodnimi aplikacijami oziroma informacijskimi sistemi za RGV;
- sistem vodenja kakovosti za upravljanje RGV.

Podrobnejše naloge:

- redno posodabljati podatke za akcesije vseh zbirk RGV, ki so vključene v rastlinsko gensko banko v aplikaciji RGB;
- izboljšati izmenjavo podatkov z mednarodnimi informacijskimi sistemi za RGV in redno posodabljati podatke v mednarodnih zbirkah (EURISCO, A European Genebank Integrated System (v nadaljnjem besedilu: AEGIS), in drugo.);
- poročati ministrstvu o izvajanju nalog javne službe skladno z letnimi programi dela;
- izvajati redni periodični pregled in dopolnitve dokumentov sistema kakovosti (priročnik AEGIS, priročnik javne službe, navodila in drugo.).

Kazalniki za doseganje ciljev:

- urejena zbirka podatkov RGB z vsaj osnovnimi podatki o vseh akcesijah v rastlinski genski banki pri ministrstvu, vključno z orodjem za prenos podatkov za izmenjavo RGV in sicer v okviru aplikacije RGB;
- delujoč sistem izmenjave podatkov z mednarodnimi sistemi za RGV.
- urejen javni dostop do osnovnih podatkov o akcesijah v javni službi.

2.2.2 Strokovno-tehnična koordinacija, izobraževanje, usposabljanje in ozaveščanje javnosti**Cilji:**

- vzpostavljeno strokovno-tehnično vodenje in koordinacija javne službe;
- boljša ozaveščenost javnosti o pomenu ohranjanja in trajnostne rabe RGV;
- vključenost vsebin s področja ohranjanja in trajnostne rabe RGV v izobraževalne programe;
- vzpostavljeno sodelovanje z drugimi javnimi službami na področju kmetijstva, nevladnimi organizacijami in botaničnimi vrtovi;
- mednarodno sodelovanje: Evropski kooperativni program za rastlinske genske vire (EURISCO, AEGIS).

Podrobnejše naloge:

1. celovita in enovita strokovno-tehnična koordinacija javne službe;
2. priprava letnega programa dela javne službe ter spremljanje njegovih ciljev in kazalnikov, spremljanje ter analiziranje stanja na področju dela javne službe;
3. sodelovanje z ministrstvom in drugimi ministrstvi pri pripravi nacionalne strategije ter nacionalne zakonodaje na področju dela javne službe;
4. sodelovanje pri oblikovanju prednostnih nalog javne službe in drugih javnih služb v pristojnosti ministrstva v povezavi s Strateškim načrtom Skupne kmetijske politike 2023-2027 in drugimi podporami ministrstva, Nacionalnim akcijskim programom za doseganje trajnostne rabe fitofarmaceutskih sredstev, Nacionalnim energetskega in podnebne načrta (NEPN), ciljnim raziskovalnimi in drugimi projekti, ki jih sofinancira ministrstvo;
5. sodelovanje z javno službo kmetijskega svetovanja in drugimi javnimi službami na področju kmetijstva, javno službo zdravstvenega varstva rastlin, znanstvenoraziskovalnimi institucijami, univerzami, podjetji in pridelovalci, skupinami in organizacijami pridelovalcev oziroma njihovimi združenji ter drugo strokovno javnostjo in nevladnimi organizacijami ter vključevanje njihovih potreb v programe dela javne službe;
6. izvajanje oziroma koordinacija usposabljanj in prikazov poskusov iz nalog javne službe in njihovih rezultatov za kmetijske svetovalce, tehnologe podjetij in pridelovalce;
7. pripravljanje in izvajanje strokovnih posvetov na področju dela javne službe ter objavljane informacijskega materiala v medijih;
8. sodelovanje v strokovnih delovnih skupinah na področju RGV;
9. sodelovanje na drugih strokovnih srečanjih na mednarodni, državni in lokalni ravni;
10. spodbujanje vključevanja vsebin iz dejavnosti javne službe v primarno in sekundarno raven izobraževanja ter sodelovanje z izobraževalnimi institucijami za opravljanje prakse za dijake in študente;

11. sodelovanje pri domačih in mednarodnih projektih na vsebinah povezanih z deli in nalogami javne službe;
12. mednarodno sodelovanje.

Kazalniki za doseganje ciljev:

- število izvedenih koordinacijskih nalog (navodila, sestanki, analize, predlogi);
- število strokovnih objav, izvedenih strokovnih predavanj za kmetijske svetovalce in pridelovalce ter drugih oblik prenosa znanja do uporabnikov, kot so sodelovanje z mediji, dnevi odprtih vrat za strokovno in širšo javnost;
- vzpostavljena delujoča spletna (pod)stran s strokovnimi informacijami in rezultati, ki izhajajo iz naslova izvajanja javne službe;
- obseg vključenosti navedenih vsebin v izobraževalne programe;
- obseg sodelovanja z nevladnimi organizacijami.

2.2.3 Sodelovanje z mednarodnimi organizacijami in omrežji na področju RGV

Slovenija sodeluje v več mednarodnih omrežjih za RGV, kot so Komisija FAO za genske vire in Mednarodna pogodba za rastlinske genske vire v prehrani in kmetijstvu ter Evropski kooperativni program za rastlinske genske vire. Sodelovanje ministrstva in predstavnikov javne službe je ključnega pomena za razvoj na področju ohranjanja RGV in za usposabljanje strokovnjakov. Sodelovanje pomeni tudi večjo varnost pri hranjenju zbirk *ex situ* RGV z izboljšanjem standardov kakovosti za hranjenje in s hranjenjem varnostnih dvojnikov.

Cilj:

- aktivno sodelovanje Republike Slovenije v obstoječih mednarodnih omrežjih v skladu z letnimi programi dela, v sodelovanju z ministrstvom.

Podrobnejše naloge:

- aktivno sodelovanje kuratorjev, skrbnikov zbirk in sodelavcev javne službe v delovnih skupinah Evropskega kooperativnega programa za rastlinske genske vire;
- sodelovanje v delovnih telesih Mednarodne pogodbe, Evropske komisije in Sveta, kadar je to ustrezno po letnem programu dela;
- sodelovanje v drugih strokovnih skupinah in na drugih strokovnih srečanjih na mednarodni ravni.

Kazalnik za doseganje ciljev:

obseg mednarodnega sodelovanja, ki je opredeljen v letnih poročilih.
